

Clasele sociale la Romîni ardeleni

I

Structura socială a unui popor prezintă analogii biologice. Între diversele organe animalice există o proporționalitate de funcționare. Dezvoltarea ori funcționarea anormală a unui organ își repercutează influențele asupra întregului organism, ori prin atrofiere, ori prin încetarea funcției vitale, prin moarte. Viața socială a unui popor e asemănătoare acestui proces biologic. Între diversele straturi sociale există o conexiune organică. Existența și dezvoltarea unora, condiționează existența și dezvoltarea celorlalte. Există o proporționalitate fiziologicește indispensabilă.

Viața economică și culturală a unui popor e în funcție de clasele sociale. Clasele de sus sînt produse, susținute și întărite de clasa de jos. Se întîmplă aceasta în virtutea unei legi immanente, așa numita lege a capilarității sociale.

Clasa de jos, țărăimea e la un popor agricol, în ordine economică, factorul prim de producție, iar în domeniul etnic, e însăși existența marelui popor. Felul de a fi al acestei clase, e felul de a fi al respectivului popor.

Situația unui popor, în erarhia culturală, e condiționată de starea lui materială și de sufletul etnic. La o țărăime cu pronunțate semne de progres, stăpîină pe cît mai multe din achizițiile civilizației moderne găsim realizate amîndouă aceste condiții. Există între acești doi factori o interdependență organică. Absența acestora, a situației materiale mai ales, are ca urmare starea de incultură, de semibarbarie. Pauperismul e promovatorul acestei inculturi. Numai bunăstarea materială produce și depozitează energiile creatoare.

Cultura unui popor e rezultanta colaborării împrumutate și proporționale a diverselor clase sociale. Din cunoașterea claselor sociale, a raportului dintre ele, a reciprocității lor de acțiune și de influențare, se pot lămuri cauzele de progres sau de regres al unei societăți. În economia națională își are bine determinat fiecare clasă cercul său de funcționare. Absența ori slăbiciunea vre-unei clase sociale are ca urmare regres ori stagnare culturală. O stare de civilizație înfloritoare ne dă totdeauna dovada unui corp social viguros, conștient și normal dezvoltat.

II

Care e situația din acest punct de vedere la Românii ardeleni? Ce aspecte prezintă viața noastră socială? Cum e corpul nostru social? Păturile noastre sociale prezintă aspectul unei structuri anormale, hibride. Pe masa mare a țărănimii noastre, omogenă prin incultură și pauperism, se ridică ca două creații de o artificialitate efemeră, clasa de mijloc și cea intelectuală.

Împrejurările de viață politică și economică dau explicarea acestui fenomen anormal.

Clasele vechi au fost produsul unei diferențieri privilegiate, cele nouă produsul unei diferențieri economice. În societatea feudală clasele privilegiate trăiau, prin inerția tradițională a privilegiilor, din munca clasei iobagilor.

Veacul al 19-lea, prin desființarea iobăgiei și a privilegiilor feudale, pune temelie unei noi orânduiri sociale. Libertatea de concurență produce prin forța dinamică a împrejurărilor, ramuri nouă și clase nouă în viața economică a popoarelor.

În viața economică apare un nou factor, fără importanță până acum: orașul. Din el pleacă, în el se dezvoltă și în el se concentrează întreaga viață nouă culturală și economică. O clasă nouă, aproape inexistentă până în veacul al 19-lea, își dispută dominația în viața economică: clasa de mijloc.

Mașinile și capitalul financiar creiază o hegemonie pe sama industriei mari. Alături de acestea se dezvoltă, din propriile puteri, industria mică.

Necesitățile interne, administrative și culturale ale statelor nouă creiază o altă clasă: clasa intelectuală, funcționărească.

Acest proces de diferențiere socială s'a produs la fel în toate statele și la toate popoarele europene. Aceleași necesități au creat aceleași clase sociale. Deosebirile provin din diversitățile de condiții economice, culturale, politice, ori chiar și etnice.

La popoarele occidentale, cu largi libertăți politice și economice, diferențierea s'a produs repede și în proporții normale.

Nu tot așa în țările Europei orientale — și mai ales la noi, la Românii ardeleni. Noi am avut o situație specifică: politicește oprimați, economicește dominați de marea proprietate, fără orașe și fără capital financiar.

Diferențierea se începe la noi târziu, abia după 1848. Până atunci am avut clase diferențiate prin privilegiu: iobagi și puțini nobili. Cei mai mulți dintre privilegiații nobilitari romîni s'au contopit prin absorbțiune, în masa dominantă.

Imprejurările politice și economice absolut defavorabile ne-au dat structura socială hibridă pe care o avem. Mărturia ce ne-o dau cifrele statistice în privința aceasta, sînt de o elocvență spăimîntătoare.

Să luăm pe rînd clasele noastre sociale.

III

Clasa țărănească, după 1848, s'a bucurat până prin anul 1900 de o înverdată bunăstare economică. Aveam sate înfloritoare cu gospodării bine întreținute. Criza de numerar și un șir de ani răi după 1900 au ca urmare, înrăutățirea situației economice a țaranului nostru. Imprumuturile ușuratic pe la bănci și împușinarea stocului de vite au o-altă urmare și mai dezastruoasă: vnzarea de moșii. De aici pulverizarea moșiilor țărănești și creșterea în proporții îngrijorătoare a moșiilor mari. Acestea își înfigeau ghiara ucigătoare tot mai adînc în hotarele moșiilor țărănești. Multe gospodării bine închegate au dispărut pe urma celor două păcate mai ales: băutura și risipa nesocotită. Acestea și alte multe păcate, dar mai ales lipsa unei economii raționale, săpau adînc și fără cruțare la temelii gospodăriilor noastre țărănești.

În această criză economică le vine într'ajutor politica financiară a băncilor noastre. Prin împrumuturi ipotecare și prin parcelare de moșii, se diminuează întrucîtva situația precară economică.

Cu toate acestea satele noastre prezentau un aspect duros, plin de sinistre perspective. Pămîntul foarte împușinat, stocul de vite foarte redus.

Guvernul unguresc începuse, în vremea din urmă, o aprigă luptă economică împotriva noastră. Subt noul regim de teroare economică, care izbea și în băncile noastre, țaranul nostru stătea dezarmat. În primitivitatea lui rustică, subt opresiunea unui regim de distrugere, îi rămînea o singură armă de apărare: izolarea tradițională în mediul vieții inculturale a satelor noastre. Alt razim nu avea. Eram un popor de țărani care subt izbitorile unui dușman necruțător, ne căutam în zadar echilibrul economic.

Tabloul statistic de jos acopere în întregime cele spuse mai sus.

AGRICULTURĂ		Capi de familie	Intreținuți	%
1	Proprietari mari	26	44	
2	Proprietari mijlocii dela 100—1000 jugh.	1.435	2.041	0.11
3	Proprietari mici dela 20—100 jugh.	69.062	91.204	5.40
4	Proprietari mici dela 5—20 jugh.	393.643	540.982	31.76
5	Proprietari mici subt 5 jugh.	274.244	400.322	22.90
6	Servitori, muncitori agricoli fără loc	337.905	382.311	24.40
7	Diverse ocupații în agricultură	14.104	24.238	1.30
Total :		1.090.414	1.441.142	85.89

Ce constatări putem scoate din acest tablou ?

Intre diversele categorii de proprietăți găsim o disproporție foarte mare. Proprietatea mare și mijlocie e aproape inexistentă. Proprietatea mică, mai ales cea minusculă subt 5 jugh., anormal de mare. Anormal de mare e și numărul servitorilor și al celor fără de loc.

Proprietatea noastră țărănească are precum se vede din tabloul de sus, o structură nesănătoasă, antieconomică și aproape anticulturală.

Intre diversele proprietăți trebuie să existe o anumită proporționalitate. E de prisos în țările cu agricultură intensivă. Acolo proprietatea mică e mai viabilă și mai productivă ca cea mare. În țările cu agricultură extensivă, lipsa proprietății mari și a celei mijlocii produc perturbații cu adânci rășfrîngeri asupra întregii vieți economice.

Prea marele număr de proprietăți minuscule și mai ales lipsa unei economii raționale a proletarizat o parte mare din țărănimea noastră. Moșioarele mici, subt 5 jugh. lucrate irațional, sînt insuficiente pentru susținerea unei familii. Cele mai multe familii au fost forțate să lucreze ca părtași, ca muncitori agricoli moșiile mari, ori ca zilași moșiile mijlocii țărănești. Era, în cele mai multe sate, în plină dezvoltare o iobăgie modernă, o neoiobăgie.

În lipsa unei proprietăți mari, lupta noastră politică a fost lipsită de aportul pe care-l dă politicianilor independența materială. În Ungaria feudală nu putea să fie ascultat glasul, oricît de curajos ar fi fost, al celor ce — în afară de titlurile lor academice — nu puteau prezenta nici titluri nobilitare, nici întinse latifundii familiare. Structura proprietății noastre funciare ne-a dat o țărănime incapabilă politicește de vre-o reacțiune mai viguroasă. De aici epoca de somnolență și de acalmie politică, ce a urmat după 1848. De aici o înjire generală în viața noastră publică. În viața economică a satelor nici o mișcare, nici o pulsație, nici o instituție de protecție. Multe încercări inimoase s'au sfârșit de zidul de fier al inconștienței țaranilor noștri. Inițiativa particulară se izbea de două greutăți: de indiferența noastră și de

opresiunea politică a guvernanților, care ne dușmăneau fătîș orice încercare de emancipare. Satele ungurești și săsești se împărțeau de toate favorurile. Aveau un aspect occidental. Ale noastre, medievale și ca construcție și ca confort de viață. Excepție fac cele mărginașe, multămită influenței contactului cu Sașii.

Băncile noastre se păreau chemate să schimbe lucrurile. Dar modesta finanță românească putea să țină cu greu piept finanței evreomaghiare, puternică și protecționată. Totuși pe urma lor a început să se arate o învederată mișcare economică. O întărire a elementului românesc la orașe. O reculegere a țărănimii prin credite ipotecare și prin parcelare de moșii.

IV

Clasa de mijloc (meseriași, comercianți) nu putem spune că avem. E embrionară, în formație. Ne-o dovedește aceasta tabloul de mai jos.

	MĂESTRII	Capi de familie	Intreji- nuți
1	Timplari,	2926	6277
2	Frizeri,	345	493
3	Papucari, cizmari	2367	4269
4	Crișmari, hotelieri	1662	3652
5	Fauri, mecanici	2978	7316
6	Zidari	829	2095
7	Librari, tipografi	11	15
8	Măcelari, morari, brutari	2568	6367
9	Croitari, cojocari	2799	4016
10	Alții cu diverse măestrii	9891	7359
	Total :	26376	51839
		2.65 %	

La 3 milioane locuitori, abia 26,376 maiștri de sine stătători, adică 0.89 ‰, vazezică nici cel puțin un procent. O proporție anormală.

Industria noastră mică e tină, abia de 40 de ani. Până prin 1880 împedecată prin sistemul de bresle. După desființarea breslelor încep să răsără meseriașii romîni. Mai numeroși în orașelele cu populație în majoritate romînească, puținii chiar și în orașele cu majorități străine aveau să se lupte cu două greutăți: indiferența publicului romînesc și lipsa de capital. Cu toate acestea în multe orașe—și mai peste tot în Ardeal—se observară semnele îmbucurătoare ale unei modeste vieți industriale romînești.

Întărirea acestei pături nu putea să vină de nicăeri, decît

deia ea însăși și dela inimoasa inițiativă particulară a cîtorva intelectuali.

Meseriașii romîni, recrutați din păturile cele mai sărace ale populației noastre rurale, nu puteau ținea piept concurenței străine, mai ales la orașe. Deaceia la orașe găsim un număr disparent de meseriași romîni. Cu atît mai mulți găsim la sate, mai ales în meseriile, de care are imediată trebuință țăranul. Cea mai mare cifră ne-o dau: tîmplarii, cismarii, papucarii, faurii, morarii, măcelarii, jococarii și croitorii.

Ceiece înseamnă, că industria noastră a trebuit să se conformeze necesităților populației noastre rurale.

Pentru necesitățile păturii noastre intelectuale găsim un număr disparent de meseriași, așa bunăoară librari și frizeri. Librari romîni erau numai 11, la o populație de 3 milioane. In aceiași vreme la Nemți, care erau numai 2 milioane, erau 382 librari. O cifră foarte elocventă. Necesitatea creiază industria. La noi c'o populație cărturărească neînsemnată, care avea foarte reduse pretenții literare, n'a existat nici cînd o industrie a cărții. Eram, aproape în întregime, întreținută pe piețul literare din București.

Așa se prezintă industria noastră mică: embrionară și fragilă, neavînd alt suport decît energia vitală a unui popor tînăr, dar sărac și dezorientat.

În situația în care ne-am găsit, cu greu se putea mai mult. Orice pătură socială e eflorescența, biologic dezvoltată, a situației politice și economice a unui popor. Organismul nostru social hibrid numai cu mari sforțări, cu nespuse propagandă, a putut ajunge, pe terenul industriei, și la cît am ajuns.

*

În comerț stăm și mai rău. Abia 8210 comercianți romîni, adică 0.27 ‰. Comerțul e strîns legat de orașe. Neavînd orașe, n'am putut avea nici comerț românesc. La sate comerțul purtat de Evrei, la orașe tot de Evrei și de puțini Unguri și Nemți.

Noi, popor agricol cu orizontul cultural foarte redus, am avut totdeauna oroare de oraș. Abia valul mai impetuos al timpurilor nouă, rupînd cercul de fier al cvietismului tradițional al satelor noastre, a ridicat la suprafață firi mai îndrăznețe care s'au înfipt cu mult curaj la orașe. Și așa am văzut răsărind, rînd pe rînd, în orașele ardelenne puținii comercianți romîni, pe care îi avem astăzi. O foarte prețioasă contribuție ne-au adus, în privința aceasta, mîrginenii, dotați cu remarcabile aptitudini comerciale.

Clasa intelectuală deasemenea foarte slabă ca număr. O arată aceasta tabloul ce urmează.

Legislație	2	
Administrație	1394	secretari: 561
Jușiție	1270	juși: 41
Biserică	3979	avocași: 678
Instrucție	3470	
Oficiul sanitar	1268	medici: 143
		farmaciști: 80
		moașe: 1019
Societăți culturale	38	
Literatură și artă	45	
Alte funcții intelectuale	72	
Total:	11538	
	0,59%	

La 3 milioane locuitori 11 538 funcționari de stat, comunali și bisericești, adică 0.39 % din întreaga populația românească. Ungaria, în 1910 avea 181.788 funcționari, dintre care Români formau abia 6.35 la sută, deși din întreaga populația Ungariei formau 20 la sută.

Procentul acesta redus își află explicarea în regimul politic dominant care față de naționalități aplică mai ales în timpul din urmă, cu multă rigoare principiul impenetrabilității când era vorba de funcțiile de stat.

Românii erau, mai ales, în funcțiile mai puțin importante. În funcții înalte erau foarte puțini, ajunși prin renegare, iar cei mai mulți prin înalte, indiscutabile calități personale. Sistemul de terorizare și de șicanare, care se practică față de funcționarii români, a avut ca urmare îmbrățișarea carierelor libere, mai ales a preoției și a dascăliel, care ne dau cel mai mare procent de intelectuali români. Dintre celelalte cariere libere mai mult a fost îmbrățișată advocatura.

În statistică nu găsim un indiciu mai lămurit cu privire la o altă clasă, așa de ponderabilă în viața industrială a altor popoare: *muncitorimea industrială*. La rubrica „zileri cu lucru ori fără lucru” găsim pentru noi cifra: 54,496. Cu toate acestea, această clasă pentru noi era cel puțin în 1910 aproape inexistentă.

V

Așa se prezintă clasele noastre sociale.

Spre a ne putea face o idee și mai lămurită despre structura noastră socială, dau într'un tablou comparativ situația altor popoare conlocuitoare din fosta Ungarie, iar mai în urmă un tablou grafic.

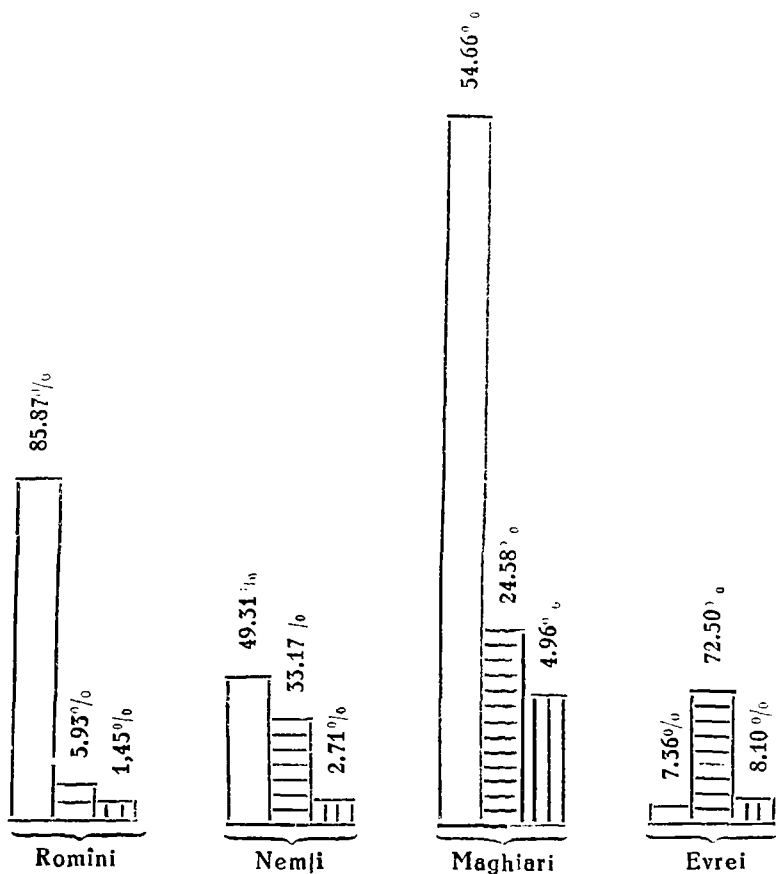
TABLOU COMPARATIV :

	Categoria de profesie *	Români		Nemți		Maghiari		Evrei	
		cifre	%	cifre	%	cifre	%	cifre	%
1	Agricultură	2.531.567	85.57	938.455	49.31	5.436.513	54.66	67.064	7.36
2	Industrie	155.137	5.32	517.993	27.22	967.075	19.78	314.526	34.52
3	Comerț	17.933	0.61	113.192	5.95	478.067	4.80	346.067	37.98
4	Exploataři miniere	33.460	1.13	29.969	1.57	96.073	0.98	971	0.10
5	Comunicație	24.384	0.83	41.564	2.18	457.357	4.59	35.529	3.90
6	Funcții civile și eclesiastice	42.621	1.45	51.585	2.71	492.900	4.96	73.849	8.10
7	Armată	15.940	0.54	21.797	1.14	85.822	0.86	4.657	0.51
8	Diverse profesii	127.144	4.31	188.802	9.92	931.824	9.34	68.664	7.53
Total :		2.948.186	100%	1.903.357	100%	9.945.627	100%	911.327	100%

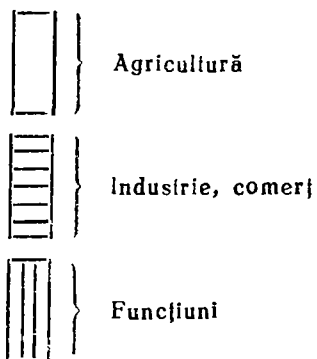
* La fiecare categorie sînt puși și membri de familie. La industrie e pus și personalul auxiliar cu capi de familie și întreținuți (76.925) ; prin aceasta se ridică așa de mult cifra.

TABLOU GRAFIC

Legenda :

Tabloul grafic de sus arată, suggestiv și pregnant, structura anormală a claselor noastre sociale. Între clase nu găsim nici o proporționalitate de dezvoltare. Anormale în structură, anormale în funcționare.

Cei aproape 90% țărani, în pauperismul și incultura lor, n'au fost în stare să ne dea clasele suprapuse necesare. Clasele de sus se creiază și trăesc, printr'un fel de infuzie, din clasa de jos. Clasa noastră țărănească a avut ea însăși lipsă de infuzie, de energie.

Corpul nostru național boala de un fel de rachitism social, pe urma căruia suferea întreaga noastră viață publică. În politică eram romantici. În viața economică și culturală lipsiți de energie și de vigoare conștientă. Semnele de deșteptare, observate în timpul din urmă, nu erau izvorite din energia noastră etnică, ci mai mult din biciuirea presantă, usturătoare a vremilor nouă.

Continuarea unei dominații de oprimare străină ar fi însemnat poate totala noastră distrugere economică și culturală. Înlăturarea acestei dominații, prin unirea politică, ne-a adus salvarea dintr'o situație rea, cu îngrozitoare perspective pentru viitor.

Înlăturat trecutul, trebuie să ne creăm viitorul. Acesta se poate crea prin echilibrarea și normalizarea vieții noastre sociale.

Trebuie întărite clasele sociale. O cer aceasta înalte interese de stat și naționale. Aceasta nu e mai mult opera inițiativei particulare, ci o chestie de existență pentru stat.

Până când nu vom avea clase sociale tari, conștiente și stăpîne pe toate resorturile vieții publice, până atunci Ardealul nu va fi al nostru *

Turda

Petru Suciu

* Toate datele sînt luate din statistica demografică a Ungariei pe 1910.